

مقایسه هویت ملی جوانان شهرهای ایلام و کرمانشاه^۱

* میترا رئوفی

** محمدباقر تاج‌الدین

** ژیلا مشهدی میقانی

E-mail: mitrara@yahoo.com

E-mail: mb-tajeddin@yahoo.com

E-mail: A-mashhadi@iau-arak.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۰/۱۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۵/۲

چکیده

هویت ملی بالاترین سطح هویت جمعی است که رابطه انسان با کشورش را نشان می‌دهد. فرآیند پاسخگویی آگاهانه یک ملت به پرسش‌هایی از خود و به مفهوم احساس تعلق به اجتماع ملی و تفاوت با دیگران و موجب وحدت و انسجام یک جامعه می‌شود. این نوشتار به بررسی برخی از ابعاد هویت ملی می‌پردازد. روش این پژوهش پیمایشی و با استفاده از تکنیک پرسش‌نامه است. جامعه آماری پژوهش را جوانان گروه سنی ۱۵-۲۹ ساله ساکن در دو شهر ایلام و کرمانشاه تشکیل می‌دهد که ۸۰۰ نفر از آنان به‌عنوان نمونه آماری با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که در گرایش به هویت ملی افراد ساکن در کرمانشاه گرایش بیشتری را نشان داده‌اند، همچنین میان گرایش به هویت ملی با جنسیت و وضعیت تأهل رابطه‌ی معناداری وجود دارد؛ درحالی‌که با سن و تحصیلات پاسخگویان رابطه معناداری وجود ندارد.

کلید واژه‌ها: هویت، هویت ملی، مؤلفه‌های هویت ملی، جوانان.

۱. مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی گرایش به هویت ملی و هویت قومی با تأکید بر احساس محرومیت نسبی (مطالعه مقایسه‌ای جوانان دو شهر ایلام و کرمانشاه» از دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی در سال ۱۳۹۶ می‌باشد.

** دکتری جامعه‌شناسی واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

** استادیار و عضو هیأت علمی گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده‌ی مسؤل

** استادیار و عضو هیأت علمی، مدیر گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک، ایران

مقدمه و طرح مسأله

هویت ملی بالاترین سطح هویت جمعی در هر کشوری است» (عبداللہی، ۱۳۷۵: ۱۰۱)، (طالبی، ۱۳۷۸: ۱۲). «هویت‌یابی در این سطح موجب هویتی جمعی و در نتیجه نوعی احساس خود جمعی است» (وودوارد، به نقل از دوران، ۱۳۸۷)؛ همانند سایر پدیده‌های اجتماعی، هویت ملی نیز با عوامل متعدد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در دو سطح خرد و کلان مرتبط است و شبکه‌ای از عوامل در هم پیچیده بر آن اثر می‌گذارند. مسلماً «شرایط و زمینه‌های ساختاری، طبیعی و جغرافیایی و تنوع فرهنگی در کشور ما و فرآیند جهانی شدن و بین‌المللی‌گرایی و تحولات سیاسی در جوامع پیرامونی، به‌ویژه بعد از فروپاشی اتحاد شوروی و اشغال دو کشور عراق و عربستان و تهدیدات مکرر دولت‌های بزرگ فرامنطقه‌ای نیز موجب طرح دغدغه‌ها و نگرانی‌های فزاینده‌ای از سوی مدیران ارشد و تحلیل‌گران مسائل اجتماعی فرهنگی و سیاسی در خصوص یکپارچگی سرزمینی و اتحاد ملی در ایران شده است» (حاجیانی، ۱۳۸۷: ۱۴۴). برخی از این گروه‌های قومی از سپیده دم تاریخ جزئی از ملت ایران و سرزمین ایران بوده‌اند و گروهی در طول تاریخ به آن پیوسته و به جزئی جدایی‌ناپذیر از آن تبدیل شده‌اند» (مهدوی و توکلی، ۱۳۸۸: ۱۰۱). به همین سیاق برخی از اقوام ساکن در استان ایلام و کرمانشاه نیز بومی این مناطق بوده و برخی دیگر نیز در طول زمان جزئی از مردم این مناطق شده‌اند. رضانی (۱۳۸۱) در پژوهشی در بین دانش‌آموزان شهر ایلام نشان می‌دهد که استفاده از ماهواره و شبکه‌های خارجی تلویزیون بر هویت زودرس و هویت کل تأثیر داشته است. وحدت ملی و همبستگی با هویت ملی در استان‌های ایلام و کرمانشاه به‌عنوان استان‌هایی مرزی، از مسائل مهمی است که علاوه بر ایجاد و یا افزایش همبستگی می‌تواند موجبات جلوگیری از مداخلات بین‌المللی و منطقه‌ای را فراهم آورد که با توجه به موقعیت جغرافیایی استان‌ها و نزدیکی به مرزهای خارجی اهمیت مسأله را دوچندان خواهد کرد. از آنجا که هویت ملی را می‌توان مهم‌ترین مبنای همبستگی و انسجام اجتماعی و در نتیجه کنش جمعی یک ملت دانست، توجه به وضعیت موجود هویت ملی و رصد مستمر آن امری بسیار لازم و ضروری است.

پیشینه پژوهش

توجه به موضوع هویت ملی در کشور ما قدمت چندانی ندارد و عموم مطالعات انجام شده در دوره زمانی کمتر از دو دهه انجام شده‌اند. نواح (۱۳۸۶) به بررسی تأثیر

احساس محرومیت نسبی بر هویت ملی در اعراب استان خوزستان پرداخته و نشان می‌دهد که با افزایش احساس محرومیت نسبی، برخی جنبه‌های هویت ملی آنان کاهش می‌یابد. ربانی (۱۳۹۰) به بررسی رابطه هویت ملی با تأکید بر احساس محرومیت و جامعه‌پذیری قومی پرداخته و به این نتیجه می‌رسد که بین احساس محرومیت نسبی و هویت ملی رابطه منفی و نسبتاً بالایی وجود دارد. خلیلی اردکانی (۱۳۹۱) مطالعه موردی گردهای شهر سندج نشان می‌دهد که افزایش مصرف رسانه‌های جهانی شده به تضعیف هویت ملی و هویت دولت منجر شده است. تروپ و رایت (۱۹۹۸) به بررسی هویت درون‌گروهی در پاسخگویان افریقایی و لاتینی تبار ساکن در امریکا با مقایسه با گروه خودشان، دیگر اقلیت‌ها و سفیدپوستان پرداخته و نتیجه گرفتند که پاسخگویانی که میزان تعلق به هویت گروهی بیشتری از خود نشان داده‌اند، احساس بی‌عدالتی را در مقابل سایرین و خصوصاً سفیدپوستان تجربه می‌کنند. آبرامز و گرانتز (۲۰۱۱) به بررسی هویت اجتماعی با تکیه بر مدل تغییرات اجتماعی مطالعه موردی باورهای ملی اسکاتلندی پرداخته و باورهای جمعی شکل گرفته در تغییرات اجتماعی را مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری هر تغییر اجتماعی می‌شمرد. مومندی و همکاران (۱۹۹۹) به تحلیل استراتژی‌هایی برای سازگاری با هویت اجتماعی منفی با استفاده از نظریه هویت اجتماعی در ساکنان آلمان غربی بعد از اتحاد دو آلمان پرداخته است و نشان می‌دهد که مؤلفه‌های هویت اجتماعی به استراتژی فردی نیازمند است.

سؤال‌های تحقیق

- ۱- گرایش به هویت ملی چه ابعاد و مؤلفه‌هایی دارد؟
- ۲- میانگین هر کدام از مؤلفه‌های پنج‌گانه مورد بررسی در هویت ملی به چه میزان است؟
- ۳- کدامیک از متغیرهای سن، جنسیت، وضعیت تأهل و تحصیلات در گرایش به هویت ملی اثرگذار است؟
- ۴- گرایش به هویت ملی در کدام شهر از میانگین بیشتری برخوردار است؟

چارچوب نظری

«هنری تاجفل هویت اجتماعی را با عضویت گروهی پیوند می‌زند و عضویت گروهی را متشکل از سه عنصر می‌داند: عنصر شناختی، عنصر ارزشی و عنصر احساسی؛ بر این اساس، هویت اجتماعی از نظر تاجفل عبارت است از آن بخش از برداشت‌های یک

فرد از خود که از آگاهی او نسبت به عضویت در گروه‌های اجتماعی، همراه با اهمیت ارزشی آن عضویت سرچشمه می‌گیرد» (گل‌محمدی، ۱۳۸۶: ۲۲۳)، گویه‌های مورد سنجش در این تحقیق نیز با توجه به این سه عنصر و شناخت و احساسی که به مؤلفه‌های زبان و ادبیات ملی، تاریخ و اساطیر ملی، میراث فرهنگ ملی و سرزمین ملی وجود دارد، ریچارد جنکینز معتقد است ساختار و قدرت سیاسی می‌تواند نقش مهمی در تغییر هویت‌ها و یا ایجاد آنها داشته باشد (جنکینز، ۱۳۸۵: ۴۵). گرایش به سیاست‌های دولتی نیز با توجه به نظرات جنکینز مد نظر قرار گرفت، آنتونی گیدنز (۲۰۱۱) و مانوئل کاستلز به هویت به‌عنوان امری که همواره در حال تولید و بازتولید است، اشاره می‌کنند. البته از نظر گیدنز هویت‌های ملی و قومی با تداوم فرآیند جهانی شدن و پیشرفته‌تر شدن تجدد ممکن است به مرور زمان کم‌رنگ شوند. در واقع گیدنز و کاستلز هر دو معتقدند که تحولات جهان معاصر و شکل‌گیری جامعه شبکه محور فرآیند سنتی و رایج هویت‌سازی را زیر سؤال برده و نوعی چالش هویت پدید می‌آورد، اما کاستلز برخلاف گیدنز معتقد است که در جامعه شبکه محور بازسازی هویت بر پایه اصول کامیونال صورت می‌گیرد که بنیادگرایی دینی، ملی‌گرایی و قومیت نمودهای برجسته آن هستند (کاستلز، ۱۹۹۷: ۱۱). بر این اساس برای هر فرد خاص یا برای هر کنشگر جمعی ممکن است چندین هویت وجود داشته باشد (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۲). «هویت عبارت است از فرآیند معناسازی براساس ویژگی فرهنگی یا مجموعه‌ی به هم پیوسته‌ای از ویژگی‌های فرهنگی که بر منابع معنایی دیگر اولویت داده می‌شود» (کاستلز، ۱۳۸۰: ۲۲) این پژوهش با نزدیکی به آرای کاستلز معناسازی هویت را از ویژگی‌های فرهنگی آن می‌سنجد و برخلاف نظرات گیدنز معتقد است که هویت‌های ملی نه تنها فراموش نشده‌اند بلکه با ساختاری جدید در راستای پهنه‌های نامحدود زمانی و فضایی وجود دارند. هم‌چنین «هویت جمعی، ماهیتی ترکیبی دارد و نوع ترکیبی آن در جامعه ایران به شکل چند بعدی نزدیک است و میان این ابعاد هماهنگی، تعامل و تعادل وجود دارد هرچند این فرض مانع از آن نیست که افراد در هر موقعیت خاص و در جریان عمل جاری خود، هویتی معین را به‌طور مقطعی فرا بخوانند» (صدیق سروسستانی و حاجیانی: ۱۳۸۷: ۳۹).

دیوید میلر در تشریح ابعاد هویت ملی آورده است: «یک اجتماع به واسطه باور مشترک و تعهد متقابل، قدمت تاریخی، منش فعال، وابستگی به یک قلمرو خاص و متمایز شدن از دیگر اجتماعات به واسطه فرهنگ عمومی خاص پدید می‌آید. این پنج عنصر در کنار

هم، ملیت را از دیگر منابع جمعی هویت شخصی متمایز می‌سازد» (میلر، ۱۳۸۳: ۳۴) حاجیانی مهم‌ترین ابعاد هویت ملی را در هفت محور اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، سیاسی، فرهنگی، مذهبی و زبانی دسته‌بندی کرده و بررسی می‌کند» (حاجیانی، ۱۳۷۹: ۱۲۳). برای «شکل‌گیری هویت واحد ملی، تعیین محدوده و قلمرو یک سرزمین مشخص ضرورت تام دارد» (حاجیانی، ۱۳۷۹: ۸۵). مهم‌ترین عناصر و نمادهای ملی که سبب شناسایی و تمایز می‌شوند عبارتند از: سرزمین، دین و آئین، آداب و مناسک، تاریخ، زبان و ادبیات، مردم و دولت. در درون یک اجتماع ملی، میزان تعلق و وفاداری اعضا به هریک از عناصر و نمادهای مذکور، احساس هویت آنها را مشخص می‌کند» (یوسفی، ۱۳۸۰: ۷۴). به دلیل آن‌که بررسی تمام ابعاد هویت ملی میسر نیست، پژوهش انجام شده پنج بعد از ابعاد هویت ملی شامل گرایش به زبان و ادبیات ملی، گرایش به اساطیر و تاریخ ملی، گرایش به میراث فرهنگ ملی، گرایش به سرزمین ملی و گرایش به سیاست‌های دولتی محدود شده است و بر این مبنا اهتمام لازم برای تبیین وضعیت موجود انجام شده است.

روش تحقیق

با توجه به ماهیت موضوع پژوهش حاضر از روش پیمایش استفاده و طی آن کوشش شد از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شود.

جامعه آماری این تحقیق متشکل از کلیه جوانان ۱۵-۲۹ ساله دو شهر ایلام و کرمانشاه بوده که برابر با آمار سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد آنها در شهر کرمانشاه ۲۸۳۵۶۵ نفر و در شهر ایلام ۶۰۸۶۰ بوده است. در این تحقیق برای انتخاب نمونه‌های مناسب از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شد. تعداد نمونه براساس فرمول کوکران برای شهر کرمانشاه ۴۰۰ نفر و برای شهر ایلام هم ۴۰۰ نفر تعیین شد و بازه زمانی آن در شش ماهه دوم سال ۱۳۹۵ بوده است. برای بررسی اعتبار پرسش‌نامه از اعتبار معیار و اعتبار صوری استفاده شده و با ۴۰ نمونه مورد پیش‌آزمون قرار داده شد. هم‌چنین به منظور اندازه‌گیری روایی و سنجش میزان انسجام درونی گویه‌ها از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد.

جدول شماره ۱: نتایج آزمون روایی گویه‌ها

متغیر	گویه	تعداد گویه	ضریب آلفا
هویت ملی	گرایش به زبان و ادبیات ملی	۴	۰/۸۴
	گرایش به تاریخ و اساطیر ملی	۴	۰/۸۱

۰/۸۳	۴	گرایش به میراث فرهنگ ملی	
۰/۸۳	۴	گرایش به سرزمین ملی	
۰/۸۰	۵	گرایش به سیاست‌های دولتی	

برای تعیین اعتبار گویه‌های مربوطه از اعتبار معیار و اعتبار صوری استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی پاسخگویان برحسب جنسیت، وضعیت تأهل، تحصیلات، سن

متغیر	فراوانی			درصد فراوانی
	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	
جنسیت	زن	۱۹۲	۴۸	۵۵/۵
	مرد	۲۰۸	۵۲	۴۴/۵
وضعیت تأهل	همسر دار	۱۵۲	۳۸	۳۷/۵
	بدون همسر	۲۴۸	۶۲	۶۲/۵
تحصیلات	راهنمایی	۳۲	۸	۲/۵
	دبیرستان و دیپلم	۱۹۴	۴۸/۵	۵۸/۵
	لیسانس	۱۲۲	۳۰/۵	۳۱/۵
	فوق لیسانس و دکتری	۵۲	۱۳	۷/۵
سن	۱۵-۲۰	۱۳۴	۳۳/۵	۲۹
	۲۱-۲۵	۱۲۰	۳۰	۳۱/۵
	۲۶-۳۰	۱۴۶	۳۶/۵	۳۹/۵

بر مبنای مطالب پیش گفته، برای سنجش وضعیت هویت ملی پاسخگویان پنج بعد از ابعاد هویت ملی بررسی شد، که عبارت بودند از: گرایش به زبان و ادبیات ملی، گرایش به اساطیر و تاریخ ملی، گرایش به میراث فرهنگ ملی، گرایش به سرزمین ملی و گرایش به سیاست‌های دولتی. هر کدام از این مؤلفه‌ها به کمک گویه‌هایی سنجیده شدند. برای گرایش به زبان و ادبیات ملی (ضرورت وجود زبان رسمی، اولویت صحبت به زبان فارسی، افتخار به شاعران فارسی زبان، افتخار به فیلم‌های ایرانی در جشنواره‌های بین‌المللی) برای مؤلفه گرایش به تاریخ و اساطیر ملی (ضرورت آشنایی با گذشته تاریخی، ضرورت احیا و مرمت آثار باستانی، افتخار به اساطیر تاریخی، افتخار

به اساطیر ملی) و در گرایش به میراث فرهنگ ملی (برگزاری مراسم سنتی ایرانی، افتخار به فرهنگ ایرانی، افتخار به شهروند ایرانی بودن، ترجیح موسیقی سنتی ایرانی بر موسیقی‌های وارداتی) سنجیده شدند.

برای مؤلفه سرزمین ملی، گویه‌های افتخار به تولد در ایران، افتخار به ایرانی بودن در برابر بیگانگان، واکنش در توهین به کشور یا هم‌میهنان، دفاع از سرزمین ایران تا پای جان سنجیده شدند. در گرایش به سیاست‌های دولتی گویه‌های (مسئولیت در برابر مسائل و مشکلات کشور، ترجیح منافع کشوری، شرکت در انتخابات، ضرورت حفظ وحدت و یکپارچگی، رسمیت شناختن قانون اساسی) سنجیده شدند. جدول‌های فوق گویه‌های مذکور و یافته‌های حاصل را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳: توزیع درصدی پاسخگویان برحسب میزان گرایش به زبان و ادبیات ملی در دو شهر ایلام و کرمانشاه

میانگین		خیلی موافقم		موافقم		نظری ندارم		مخالفم		خیلی مخالفم		گویه‌های گرایش به زبان و ادبیات ملی
		ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	
۴/۱۸	۳/۷۷	۱۰	۱۵/۵	۰/۰	۰/۰	۸/۵	۲۰/۵	۲۵	۲۰	۵۶/۵	۴۴	صحبت کردن به زبان کُردی در اماکن عمومی برای من در اولویت قرار دارد.
۴/۵۷	۴/۳۳	۵۹	۶۳/۵	۳۹	۱۷/۵	۲	۱۲	۰/۰	۲	۰/۰	۶	گرچه حافظ و مولوی و سعدی و فردوسی به فارسی شعر گفته‌اند، اما به آنها افتخار می‌کنم
۴/۱۷	۲/۸۰	۲	۴۷/۵	۰/۰	۰/۰	۱۹/۵	۱۲	۳۲	۵/۵	۴۵/۵	۳۵	ضرورتی ندارد زبان فارسی زبان رسمی ایرانیان باشد
۴/۶۸	۴/۳۶	۶۸/۵	۴۵	۳۱	۴۷	۰/۵	۷/۵	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۵	به اهدای جوایز به فیلم‌های ایرانی در جشنواره‌های بین‌المللی افتخار می‌کنم.

جدول فوق گرایش پاسخگویان را به مؤلفه‌ی گرایش به زبان و ادبیات ملی به تصویر می‌کشد. بررسی جدول نشان می‌دهد که در شهر کرمانشاه ۸۱ درصد پاسخگویان به شاعران فارسی زبان و ۹۲ درصد به آثار بین‌المللی افتخار می‌کنند و ۶۴ درصد از پاسخگویان مخالف صحبت به زبان مادری در اماکن عمومی هستند. کمترین میانگین مربوط به همین گویه (۲/۸۰) است. هم‌چنین ۹۸ درصد پاسخگویان در شهر ایلام به شاعران فارسی زبان و ۹۹/۵ درصد به آثار بین‌المللی افتخار می‌کنند و ۸۱/۵ درصد از پاسخگویان مخالف صحبت به زبان مادری در اماکن عمومی هستند.

جدول شماره ۴: توزیع درصدی پاسخگویان برحسب میزان گرایش به تاریخ و اساطیر ملی در دو شهر ایلام و کرمانشاه

میانگین		خیلی موافقم		موافقم		نظری ندارم		مخالفم		خیلی مخالفم		گویه‌های گرایش به تاریخ و اساطیر ملی
		ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	
۴/۰۶	۴/۴۶	۲/۵	۲	۰/۰	۰/۰	۱۶	۹/۵	۵۱/۵	۲۳	۳۰	۶۴/۵	احیا و مرمت آثار باستانی کارکردی جز صرف هزینه ندارد.
۴/۱۲	۴/۴۳	۰/۵	۱/۵	۰/۰	۰/۰	۱۹	۱۲	۴۷/۵	۲۷	۳۳	۵۹/۵	آشنایی با گذشته تاریخی کشورمان ضرورتی ندارد.
۴/۱۲	۴/۶۶	۳/۱	۷/۹	۵۱/۵	۱۴	۱۷	۳/۵	۰	۱	۰/۵	۲/۵	اسطوره‌ها و شخصیت‌هایی مانند رستم و آرش کمانگیر، میرزا کوچک‌خان جنگلی، ستارخان، مصدق و امیرکبیر در تاریخ ما جاودانه هستند.
۴/۴۴	۴/۵۹	۵/۵	۷۷/۵	۳۸/۵	۱۴	۶	۴/۵	۲/۵	۱/۵	-	۳/۵	حضور ورزشکاران ما در مسابقات بین‌المللی برای ما افتخاری بزرگ است.

جدول فوق گرایش پاسخگویان را نسبت به مؤلفه‌ی گرایش به تاریخ و اساطیر ملی به تصویر می‌کشد. بررسی جدول نشان می‌دهد که در شهر کرمانشاه بیش از ۸۰ درصد پاسخگویان به احیا و مرمت آثار باستانی و گذشته تاریخی توجه نشان می‌دهند و بیش از ۹۰ درصد از پاسخگویان به اسطوره‌های تاریخی کنونی افتخار می‌کنند. هم‌چنین در شهر ایلام بیش از ۸۰ درصد پاسخگویان به احیا و مرمت آثار باستانی و گذشته تاریخی توجه نشان می‌دهند و بیش از ۸۰ درصد از پاسخگویان به اسطوره‌های تاریخی کنونی افتخار می‌کنند.

جدول شماره ۵: توزیع پاسخگویان برحسب میزان گرایش به میراث فرهنگ ملی در دو شهر ایلام و کرمانشاه

میانگین		خیلی موافقم		موافقم		نظری ندارم		مخالفم		خیلی مخالفم		گویه‌های گرایش به میراث فرهنگ ملی
		ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	
۲/۹۱	۲/۹۶	۳/۹	۴۷/۵	۱/۵	۰/۰	۱۵/۵	۳	۰/۰	۰/۰	۴۴	۴۹/۵	مراسم سنتی مانند عید نوروز و چهارشنبه‌سوری را دوست دارم و تمام سعی خود را برای برگزاری آن می‌کنم.

۴/۵۷	۴/۴۸	۱/۵	۰/۵	۰/۰	۰/۰	۱/۵	۲	۳۳/۵	۴۵/۵	۶۳/۵	۵۲	به‌عنوان یک شهروند ایرانی خیلی به فرهنگ کشورم افتخار نمی‌کنم.
۴/۵۰	۴/۵۸	۶۹/۵	۷۷/۵	۲۱	۱۳/۵	۳/۵	۱	۲/۵	۲/۵	۳/۵	۴/۵	موسیقی سنتی ایرانی را بر سایر موسیقی‌های وارداتی ترجیح می‌دهم.
۴/۵۲	۴/۴۹	۱/۵	۰/۵	۰/۰	۰/۰	۳/۵	۹	۳۴/۵	۳۷	۶۰/۵	۵۶/۵	گاهی اوقات از زندگی بین مردم ایران احساس ناراحتی می‌کنم.

بررسی جدول نشان می‌دهد که بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان در شهر کرمانشاه به فرهنگ کشور خود توجه نشان می‌دهند و از زندگی در بین مردم احساس رضایت دارند و بیش از ۹۰ درصد از پاسخگویان موسیقی سنتی ایرانی خود را به هر موسیقی دیگری ترجیح می‌دهند. هم‌چنین در شهر ایلام بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان به فرهنگ کشور خود توجه نشان می‌دهند و از زندگی در بین مردم احساس رضایت دارند و بیش از ۹۰ درصد از پاسخگویان موسیقی سنتی ایرانی خود را به هر موسیقی دیگری ترجیح می‌دهند. میانگین گرایش به مراسم سنتی در دو شهر از میانگین بالایی برخوردار نیست.

جدول شماره ۶: توزیع درصدی پاسخگویان برحسب میزان گرایش به سرزمین ملی در دو شهر ایلام و کرمانشاه

میانگین		خیلی موافقم		موافقم		نظری ندارم		مخالقم		خیلی مخالفم		گویه‌های گرایش به سرزمین ملی
ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	
۳/۹۰	۴/۶۱	۴۲	۷۹/۵	۲۴	۱۳/۵	۲۳/۵	۰/۵	۲	۱/۵	۷/۵	۵	زمانی که به هردلیل به کشور یا هم‌میهن‌انم توهین شود ناراحت می‌شوم
۴/۰۶	۴/۴۸	۷/۵	۴	۰/۰	۰/۰	۸/۵	۶	۴۷	۴۰	۴۷	۶۳	در برخورد با مردمان دیگر کشورها احساس خوبی ندارم و گاهی احساس حقارت می‌کنم
۴/۳۵	۴/۶۳	۵۷	۷۵	۳۴	۱۹	۱	۲	۶	۲/۵	۵	۱/۵	دفاع از سرزمین ایران یک وظیفه ملی برای هر ایرانی است و حاضرم جانم را برای کشورم فدا کنم

بررسی جدول نشان می‌دهد که بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان در شهر ایلام و کرمانشاه دفاع از سرزمین ایران را یک وظیفه ملی برای هر ایرانی می‌دانند و حاضر هستند جانشان را برای کشورشان فدا کنند.

جدول شماره ۷: توزیع درصدی پاسخگویان برحسب میزان گرایش به سیاست‌های دولتی در دو شهر ایلام و کرمانشاه

میانگین		خیلی موافقم		موافقم		نظری ندارم		مخالقم		خیلی مخالفم		گویه‌های گرایش به سیاست‌های دولتی
		ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	ایلام	کرمانشاه	
۴/۸۱	۴/۶۲	۸۳	۷۲	۱۵	۲۲	۱	۴	۰/۰	۰/۵	۰/۵	۱/۵	وحدت و یکپارچگی مردم ایران در هر شرایطی ضرورت دارد.
۴/۵۲	۴/۷۱	۶۰/۵	۷۲/۵	۳۱/۵	۲۶/۵	۸	۱	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	نسبت به مسایل و مشکلات کشوری احساس مسؤولیت می‌کنم و خود را در رفع آن مسؤول می‌دانم.
۴/۵۵	۴/۶۵	۶۳	۷۰	۳۱	۲۴/۵	۶	۵	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	منافع کشورم برای من در اولویت است حتی اگر با سیاست‌های دولت موافق نباشم.
۳/۴۸	۳/۳۷	۱۷	۱۷	۰/۰	۰/۰	۴۸/۵	۴۴/۵	۱۷	۵/۵	۲۵	۳۳	در هر انتخاباتی که برگزار می‌شود همه‌ی تلاشم بر این است که یک کرد رأی بیاورد.
۲/۶۵	۳/۷۳	۲/۵	۱۷/۵	۱۲	۴۳	۴۳/۵	۳۵	۳۲	۴/۵	۱۰	۰/۰	قانون اساسی کشورمان حقوق اقوام از جمله کردها را به رسمیت شناخته است.

جدول فوق گرایش پاسخگویان را نسبت به مؤلفه‌ی گرایش به سیاست‌های دولتی به تصویر می‌کشد. بررسی جدول نشان می‌دهد که بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان در شهر ایلام و کرمانشاه به وحدت و یکپارچگی کشور خود توجه نشان می‌دهند و در برابر مسائل و مشکلات کشوری احساس مسؤولیت دارند.

جدول شماره ۸: جدول مقایسه میانگین متغیرهای جنسیت و وضعیت تأهل با گرایش به هویت ملی

وضعیت تأهل				جنسیت				وضعیت واریانس‌ها	
سطح معناداری	آماره t	سطح معناداری	آماره F	سطح معناداری	آماره t	سطح معناداری	آماره F		
۰/۰۰۴	-۲/۸۵۱	۰/۴۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۱	۵/۹۷۹	۰/۰۳۳	۴/۵۸۴	برابری واریانس‌ها	$\chi^2_{(3)} = 3.0$
۰/۰۰۴	-۲/۸۹۳		۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۵/۹۳۷			عدم برابری واریانس‌ها	

نتایج آزمون مقایسه میانگین دو نمونه‌ی مستقل زنان و مردان نشان می‌دهد با توجه به اینکه سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۱ است، بنابراین بین گروه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد و زنان گرایش بیشتری به هویت ملی نشان دادند. همچنین مقایسه میانگین دو نمونه‌ی مستقل همسر دار و بدون همسر نشان می‌دهد با توجه به این‌که سطح معناداری آزمون کمتر از ۰/۰۱ است بنابراین بین گروه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد و افراد متأهل گرایش بیشتری به هویت ملی نسبت به افراد بدون همسر دارند.

بر اساس نتایج به دست آمده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین سن و گرایش به هویت ملی و آزمون تفاوت میانگین بین تحصیلات و گرایش به هویت ملی، به علت آن که سطح معناداری آزمون بیش از ۰/۰۵ حاصل شد، رابطه‌ی معناداری بین سن و گرایش به هویت ملی و بین تحصیلات و گرایش به هویت ملی مشاهده نشد.

جدول شماره ۹: جدول نتایج آزمون مقایسه میانگین گرایش به هویت ملی در بین جوانان ایلام و کرمانشاه

گروه	تعداد	میانگین انحراف معیار		خطای استاندارد
کرمانشاه	۴۰۰	۸۶/۲۶	۵/۵۷	۰/۳۹۴
ایلام	۴۰۰	۸۴/۷۲	۶/۰۵	۰/۴۲۷
آزمون مقایسه میانگین				
آزمون تی دو نمونه مستقل				
تست لوین				
وضعیت واریانس‌ها				
گرایش به هویت ملی	برابری واریانس‌ها	۲/۶۰۷	۰/۱۰۷	۲/۶۵۵
	عدم برابری واریانس‌ها	۳۹۵/۴۱۷	۳۹۵/۴۱۷	۳۹۸
			درجه آزادی	سطح معناداری
			۳۹۸	۰/۰۰۸
			۳۹۵/۴۱۷	۰/۰۰۸

نتایج آزمون مقایسه میانگین دو نمونه مستقل نشان می‌دهد با توجه به این که سطح معناداری آزمون کمتر از $0/01$ است، بنابراین بین گروه‌ها تفاوت معناداری وجود دارد و جوانان شهر کرمانشاه گرایش به هویت ملی بیشتری دارند.

خلاصه و نتیجه‌گیری

هویت ملی عالی‌ترین سطح هویت جمعی است و بر تعلق و تعهد افراد به جامعه‌ی ملی تأکید دارد. در این میان، جوانان مؤثرترین و پر تحرک‌ترین نیروهای تحول و حرکت اجتماعی هستند که با داشتن نیروی عظیم ذخیره شده، نیروهای بالقوه هر جامعه‌ای هستند محققان ابعاد مختلفی را برای هویت ملی مطرح کرده‌اند که شامل بعد فرهنگی، تاریخی، اجتماعی، سرزمینی، زبانی، دینی و سیاسی می‌شود. مطالعه حاضر به بررسی پنج بعد از ابعاد هویت ملی پرداخته است. انتخاب ابعاد در این تحقیق به دلیل تأثیرگذاری بسیار آنها بر هویت ملی بوده است. مطالعه حاضر نظیر بسیار دیگری از مطالعات انجام شده در خصوص سنجش هویت ملی حکایت از میزان بالای تعلق و تعهد به هویت ملی در دو شهر ایلام و کرمانشاه دارد به گونه‌ای که در برخی از ابعاد تا بیش از نود درصد پاسخگویان موافقت خود را اعلام داشته‌اند که با نتایج حاجیانی (۱۳۸۷) همسو است. این نکته از آن جهت قابل بررسی است که در اغلب مطالعات نتایج حکایت از احساس تعلق و تعهد بالای ایرانیان به هویت ملی دارد، ولی به نظر برخی کارشناسان واقعیت جامعه و ملاک‌هایی نظیر میزان مصرف کالاهای خارجی (حتی علاقه به مصرف آنها و مصرف کم کالای ایرانی)، درصد مهاجران به خارج نسبت به کل جمعیت کشور و نیز کسانی که به لحاظ ذهنی در حال مهاجرت هستند، میزان و تعداد ساعات کاری مفید در ایران، میزان بهره‌وری و توجه به حفظ و حراست از منابع ملی از یک سو و وضعیت ابزارهای هویت‌سازی و تقویت هویت ملی در کشور (کتاب‌های درسی، رسانه‌ها، خانواده، برخی از هنجارهای اجتماعی) از سوی دیگر تصویر دیگری را از وضعیت تعلق به هویت ملی نشان می‌دهند که نیازمند تأمل و برنامه‌ریزی نظام‌مند است.

زنان گرایش بیشتری را به هویت ملی از خود نشان داده‌اند که این نتیجه متفاوت با نتیجه تحقیقات غفوری کله (۱۳۸۴) و همسو با پژوهش حسن‌زاده (۱۳۸۶) است که در آن هویت ملی زنان بیشتر از مردان است، در این تحقیق رابطه معناداری میان سن و تحصیلات و گرایش به هویت ملی مشاهده نشد که با نتیجه تحقیق غفوری کله (۱۳۸۴) همسو است به عبارتی طبق دیدگاه استوفر دو متغیر سن و تحصیلات چارچوب

مرجعی برای پیدایش میزان تعلق به هویت ملی نبوده‌اند و لازم است در پژوهشی دیگر متغیرهای مذهب، درآمد و شغل نیز واکاوی شوند. در بررسی وضعیت تأهل، افراد متأهل گرایش بیشتری به هویت ملی داشتند.

هم‌چنین در بررسی گویه توجه به قانون اساسی برای به رسمیت شناختن حقوق، شاهد هستیم که تجلیل و تکریم کلیه اقوام و در واقع تحقق و بسط حقوق اقوام ایرانی که مطابق با اصل نوزدهم قانون اساسی کشور مبنی بر این که مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند و رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها سبب امتیاز نخواهد بود گامی اساسی در جهت تقویت هویت ملی است. چگونگی تعهد به جامعه ملی و مسائلی از این دست در کنار جدول‌های مطالعه حاضر، لزوم بازنگری جدی به روش‌ها و ابزارهای سنجش هویت ملی را مطرح می‌کند و پیشنهاد می‌شود که محققان دست‌اندرکار در این حوزه با نقد ابزارهای مورد استفاده در چنین مطالعاتی و بازنگری جدی آنها در مطالعات تکمیلی تاریخی و کیفی امکان پاسخگویی را فراهم کنند. هویت ملی در هر منطقه‌ای متأثر از عوامل گوناگونی است که با منطقه‌ی دیگر متفاوت است، نتایج تحقیقات نیز به این تفاوت‌ها به نوعی اشاره دارد و پیشنهاد می‌شود پیامدهای کاهش آن آسیب‌شناسی جامعه‌شناسانه شود.

منابع

- جنکینز، ریچارد (۱۳۸۵)؛ *هویت اجتماعی*، ترجمه‌ی تورج یاراحمدی، تهران: شیرازه.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۷۹)؛ «تحلیل جامعه‌شناختی هویت ملی در ایران و طرح چند فرضیه»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۲، ش ۵، صص ۲۲۸-۱۹۳.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۷)؛ «نسبت هویت ملی با هویت قومی در میان اقوام ایرانی»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۹، ش ۳ و ۴، صص ۱۶۴-۱۴۳.
- حسن‌زاده، حبیب‌الله (۱۳۸۶)؛ «بررسی وضعیت هویت ملی و دینی جوانان در شهرستان سنندج»، *خلاصه مقالات همایش ملی جوانان و هویت ایرانی*، تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی.
- خلیلی‌اردکانی، محمدعلی (۱۳۹۱)؛ «تأثیر جهانی شدن بر هویت ملی و هویت قومی (مطالعه موردی کردهای شهر سنندج)»، رساله دکترای جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس.
- دوران، بهزاد (۱۳۸۷)؛ *هویت اجتماعی، رویکردها و نظریه‌ها*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.

- ربانی خوراسگانی، علی (۱۳۹۰)؛ «جامعه‌شناسی احساسات»، *جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۹، ش ۲، صص ۶۴-۳۵.
- رضانی، رحمت (۱۳۸۱)؛ «مقایسه نوع هویت دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی استفاده‌کننده از ماهواره و شبکه‌های خارجی تلویزیون و دانش‌آموزان غیراستفاده‌کننده»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه تهران.
- صدیق سروسستانی، رحمت‌اله؛ حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۷)؛ «مطالعه تجربی منابع هویت ایرانی»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۹، ش ۲، صص ۵۳-۳۱.
- طالبی، محمدرضا (۱۳۷۸)؛ «تحلیلی اجتماعی از خشنودی شغلی (مطالعه موردی)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- عبداللهی، محمد (۱۳۷۵)؛ «جامعه‌شناسی بحران هویت: مبانی عینی و ذهنی هویت جمعی در ایران و تأثیر آن بر دینامیسم مبادله فرهنگی ایران با جهان»، *نامه پژوهش*، س ۱، ش ۲ و ۳، صص ۱۶۱-۱۲۵.
- غفوری کله، معصومه (۱۳۸۴)؛ «بررسی هویت دینی و ملی جوانان شهر تهران با تأکید بر تأثیر خانواده بر آن»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم اجتماعی اقتصادی.
- کاستلز، امانوئل (۱۳۸۰)؛ *عصر اطلاعات، قدرت هویت*، ج ۲، ترجمه‌ی حسن چاووشیان، تهران: طرح نو.
- گل محمدی، احمد (۱۳۸۶)؛ *جهانی‌شدن، فرهنگ، هویت*، تهران: نی.
- مهدوی، سیدمحمدصادق؛ توکلی‌قینانی، فرحناز (۱۳۸۸)؛ «هویت قومی ارامنه: مطالعه جامعه‌شناختی عوامل مؤثر در استمرار قومی ارامنه تهران»، *پژوهش‌نامه علوم اجتماعی*، س ۳، ش ۴، صص ۱۰۱-۷۱.
- میلر، دیوید (۱۳۸۳)؛ *ملیت*، ترجمه‌ی داوود غرایاکی‌زندی، تهران: انتشارات تمدن ایرانی.
- نصرتی‌نژاد، فرهاد (۱۳۸۷)؛ «تبیین جامعه‌شناختی هویت‌سازی در دوره پهلوی اول»، رساله دکتری دانشگاه تربیت مدرس.
- نواح، عبدالرضا؛ تقوی‌نسب، سیدمجتبی (۱۳۸۶)؛ «تأثیر احساس محرومیت نسبی بر هویت قومی و هویت ملی مطالعه موردی: اعراب استان خوزستان»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۸، ش ۲، صص ۱۴۰-۱۲۲.
- یوسفی، علی (۱۳۸۰)؛ «روابط بین قومی و تأثیر آن بر هویت ملی در ایران: تحلیلی ثانویه بر داده‌های یک پیمایش ملی»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۲، ش ۸، صص ۴۲-۱۳.
- Abrams, Dominic, Grants, Peter (2011); "Testing the Social identity relative deprivation (SIRD) model if social change: The political rise of Scottish", Vol 6, No 2, nationalism, *Journal of The British Psychological*
- Castells, M. (1994); *European Cities, the information Society and the Global Economy*, New Left Review, 204.
- Castells, M. (1997); *The power of identity*, the information age: Economy, society, and culture, Volume 2, Oxford: Blackwell Publishers.
- Giddens, Anthony (2011); *lifestyle and Social Structure: Concepts, Definition, and Analyses*, Academic Press.
- Mummendey, Amelie, Kessler, Thomas, Klink, Andreas, Mielke, Rosemarie (1999); "Strategies to cope With Negative Social Identity: Predictions by Social Identity Theory ND Relative Deprivation Theory", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 76, No 2, PP 229-245.
- Smithe.D.Anthony (1999); *Gastronomy Geology, The Role of Nationalism in The Reconstruction of Nation*.
- Tropp, Linda R, Wright Stephn C, (1999); "Ingroup identification and relative deprivation: an examination across multiple social comparison", *European Journal of Social Psychology*, 29, 707-724.
- Woodward (ed) (2000); *Questioning Identity: Gender, Class, Nation*. London: Routledge in association with The Open University, PP 1-4.